

TNO-rapport**TNO/CH 2013 R11285****Wegwijzers in de geboortezorg****Behavioural and Societal
Sciences**Wassenaarseweg 56
2333 AL Leiden
Postbus 2215
2301 CE Leidenwww.tno.nlT +31 88 866 90 00
F +31 88 866 06 10
infodesk@tno.nl

Datum	augustus 2013
Auteur(s)	D. Korfker S. van der Pal K. van der Pal S. Detmar
Aantal pagina's	12 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	2
Opdrachtgever	VSB Fonds
Projectnummer	TNO: 031.14617/ VSB: 2008 1434

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2013 TNO

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Van kraamzorgvoorlichting naar wegwijzer in de geboortezorg	4
3	Structurele inbedding van de opleiding	5
4	Projectresultaten	6
5	Voortgang van de activiteiten	7
6	Impact	8
7	Samenwerking	9
8	Conclusie.....	10
	Bijlage(n)	
	A Wegwijzer Geboorte- en kraamzorg	
	B Foto's afstuderen	

1 Inleiding

In 2008 werd TNO genomineerd, met twee andere projecten, voor de Nationale Zorgvernieuwingsprijs met het projectvoorstel "Van inburgering tot kraamzorgvoorlichting". TNO won de prijs niet maar werd wel uitgenodigd door het VSB fonds om het projectvoorstel bij hen in te dienen. Dat heeft geleid tot boven genoemd project. Het project startte in 2008 en werd op 31-12-2013 afgesloten. Oorspronkelijk outcome doelstelling van dit project was vergroten van bekendheid onder vrouwen van niet-Nederlandse afkomst met de Nederlandse gezondheidszorg, vooral met zorg rond zwangerschap en bevalling. Daardoor was de verwachting dat vrouwen van niet-westerse allochtone afkomst meer uren kraamzorg zouden afnemen, doordat zij, dankzij voorlichting over kraamzorg, het belang ervan begrijpen. Uit onderzoek blijkt dat niet-westers allochtone vrouwen slechts het minimale aantal uren kraamzorg vragen. Hierdoor missen zij essentiële voorlichting over kinderverzorging en kindveiligheid, waardoor er risico's op onveilige opgroei- en opvoedsituaties voor het kind ontstaan. Bovendien blijkt uit onderzoek dat zij later onder controle komen bij de verloskundige waardoor zij belangrijke preventieve maatregelen missen. Informatie over geboortezorg brengt hier mogelijk verandering in.

Een andere outcome doelstelling was de emancipatie van migrantenvrouwen door toename in kennis en vaardigheden en in economische zelfstandigheid.

Om deze doelstellingen te bereiken werd een scholingsprogramma ontwikkeld om allochtone vrouwen op te leiden tot wegwijzers in de geboortezorg. De verwachting is dat door de informatie die de wegwijzers geven vrouwen beter bekend worden met verloskundige- en kraamzorg. Zij hebben na hun opleiding kansen op de arbeidsmarkt en bovendien hebben zij na hun opleiding de mogelijkheid om verder te studeren en bijvoorbeeld kraamverzorgende te worden.

2 Van kraamzorgvoorlichting naar wegwijzer in de geboortezorg

Als reactie op ontwikkelingen in de geboortezorg is de oorspronkelijke titel van het project “*Van inburgering tot kraamzorgvoorlichting*” gedurende de looptijd gewijzigd in de werktitel “*Wegwijzers in de geboortezorg*”. Eind 2009 kwam het rapport “*Een goed begin*” uit van de Stuurgroep Zwangerschap en Geboorte waarin een pakket van maatregelen werd voorgesteld voor het terugdringen van de relatief hoge babysterfte (hoog ten opzichte van andere Europese landen) in Nederland. Het rapport wees de achterstandssituatie van niet-westerse allochtonen in de geboortezorg aan als één van de factoren die bijdraagt aan de hoge perinatale sterfte. Een van de aanbevelingen van het rapport was om beter voorlichting te geven over zwangerschap en bevalling, inclusief informatie over geboortezorg en kraamzorg. Vooral allochtone vrouwen en vrouwen in achterstandssituaties werden genoemd als belangrijke doelgroep. Het was aanleiding voor ons om ons niet alleen op informatie over kraamzorg te richten maar dit uit te breiden naar de geboortezorg. Er werd besloten niet langer te praten over kraamzorg alleen maar over de geboortezorg als geheel, van preconceptie tot de jeugdgezondheidszorg. In september 2010 vond een vergadering met deskundigen op gebied van geboorte- en kraamzorg plaats om de inhoud van de cursus te bespreken. Deze deskundigen waren huiverig om vrouwen met een laag opleidingsniveau de titel ‘voorlichtster’ te geven. Het geven van voorlichting vereist inhoudelijke kennis die niet verwacht kan worden van participanten op MBO 2 niveau. N.a.v. deze adviezen is besloten om de afgestudeerden “*Wegwijzers in de geboortezorg*” te noemen. Ze leerden de *weg te wijzen* naar de geboortezorg en niet om inhoudelijk voorlichting te geven over geboorte- en kraamzorg. Omdat de babysterfte in Den Haag de hoogste van het land bleek te zijn was de keuze om de opleiding in eerste instantie te stationeren in Den Haag een goede.

3 Structurele inbedding van de opleiding

In de eerste fase van het project is onderzocht in welke opleiding de wegwijzer in de geboortezorg het beste zou passen. In die jaren is de organisatie van de inburgeringscursussen ingrijpend gewijzigd en dat zorgde voor vertraging. In nauw overleg met ROC Mondriaan in Den Haag is er in 2010 duidelijkheid gekomen over de beste structurele inbedding voor deze opleiding op MBO 2 niveau met extra taalvoorziening. Een voor dit project ontwikkelde module geboortezorg- en kraamzorg werd ondergebracht in de scholing voor Helpende Zorg en Welzijn. Na deze eenjarige opleiding krijgen vrouwen een diploma Helpende Zorg en Welzijn met de specialisatie Wegwijzer in de geboortezorg. De scholing Helpende Zorg en Welzijn leidt op tot het verlenen van zorg en ondersteuning aan zorgvragers en hen begeleiden bij wonen en welzijn. Met dit diploma kunnen vrouwen vrij gemakkelijk een baan vinden in de (thuis)zorg. De voorlichting over geboortezorg geven zij vooral in hun sociale omgeving. Het is bekend dat de sociale omgeving bij veel allochtone groepen zeer uitgebreid is en dat boodschappen worden doorgegeven. Een ander voordeel van de inbedding in Helpende Zorg en Welzijn is dat vrouwen die het goed doen kunnen doorstromen naar een MBO 3 opleiding kraamverzorgende of voorlichter eigen taal en cultuur/zorgconsulent.

Er is een profiel geschreven dat omschrijft wat er van een geboortezorg- en kraamzorgvoorlichtster wordt verwacht en er werd een folder ontworpen voor de werving van vrouwen voor de cursus (bijlage 1). De inhoud van de cursus is samengesteld in een nauwe samenwerking tussen ROC Mondriaan en TNO en is uitgewerkt door ROC Mondriaan.

Na oriënterende gesprekken met de betrokken instanties in Den Haag werden de eerste stappen voor de werving van de doelgroep gezet: vrouwen die de inburgering hadden afgesloten, over een minimale kennis van de Nederlandse taal beschikten en zich verder wilden ontwikkelen. Het bleek een zeer moeizaam proces. Dit had diverse oorzaken waarvan de kosten en de noodzaak kinderopvang te regelen de belangrijkste waren. ROC Mondriaan heeft dit opgelost door de module op te nemen in de bestaande opleiding Helpende Zorg en Welzijn en alle leerlingen van die opleiding de module *Wegwijzer Geboortezorg* aan te bieden. Zo kon in september 2011 de opleiding starten met ruim 100 studenten verdeeld over drie groepen.

Gedurende de opleiding hebben de cursisten (wegwijzers) praktisch werk gedaan en in hun eigen sociale omgeving bijeenkomsten georganiseerd om vrouwen op te hoogte te brengen van alle vormen van zorg rond de geboorte in Nederland. De wegwijzers waren daar erg tevreden over en ervoeren dat ze in een behoefte voorzagen. Mensen kwamen ook spontaan naar hen toe voor informatie. Met de informatie over geboortezorg bleken de wegwijzers duidelijk in een behoefte te voorzien.

4 Projectresultaten

Met het afstuderen van de eerste 13 allochtone vrouwen op 5 juli 2012 werden de output doelstellingen van het project gehaald: het ontwikkelen van een vakopleiding geboortezorg- kraamzorgvoorlichting en het opleiden van tenminste 15 vrouwen tot geboortezorg-kraamzorgvoorlichtster. Op 7 februari waren er 17 afgestudeerden. Bijlage 2 toont een aantal foto's van het afstuderen van de eerste groep. De leerlingen kregen een certificaat wat hen naar buiten toe de erkenning geeft die hen in staat stelt hun informatieve boodschap uit te dragen. Met het bijgevoegde persbericht (bijlage 3) heeft het ROC Mondriaan aan de buitenwereld laten weten dat deze wegwijzers in de geboortezorg beschikbaar zijn. Verloskundigen en kraamcentra zijn op de hoogte van hun bestaan.

De resultaten van het aantal afgestudeerden bij ROC Mondriaan op 7 februari was:

- 17 afgestudeerden
- 73 nog bezig met de opleiding
- 23 studenten gestart op 28 januari 2013
- Er is op dat moment een wachtlijst voor studenten die in febr/apr kunnen starten

In het projectvoorstel werd beschreven dat er 15 vrouwen zouden worden opgeleid, waarvan er 7 zouden doorstromen naar MBO 2 niveau. Zoals uit bovenstaande getallen blijkt is het aantal afgestudeerden ruim gehaald. Omdat de opleiding al op MBO 2 niveau was, is het aantal doorstromers naar MBO 2 niveau niet relevant. Hoeveel er doorstromen naar de kraamopleiding op MBO 3 niveau is nog niet bekend.

5 Voortgang van de activiteiten

De 17 afgestudeerde vrouwen vormen slechts een klein deel van het totale aantal dat de opleiding Helpende Zorg en Welzijn, met als extra module “Wegwijzer in de geboortezorg” volgde. Een groep van ruim 70 vrouwen en mannen is nog bezig met de opleiding en zal deze in 2013 afronden. In het voorjaar 2013 startten er twee nieuwe groepen met deze opleiding.

In Den Haag heeft de organisatie STIOM, werkzaam in achterstandswijken, belangstelling voor de wegwijzers. Met deze organisatie wordt overlegd hoe de wegwijzers een rol kunnen spelen in hun programma's op wijkniveau.

6 Impact

Enkele van de opgeleide vrouwen heeft belangstelling om door te stromen naar de opleiding tot kraamverzorgende op MBO 3 niveau.

Bij het ROC-Mondriaan is de module “Wegwijzer in de geboorte en kraamzorg” een structureel onderdeel van de opleiding “Helpende Zorg en Welzijn” geworden vanwege het succes van de module. Daarnaast is er een proces gaande van verspreiding naar andere ROC's. Het ROC Midden Nederland is bezig om de module in hun programma te incorporeren. Gesprekken met ROC ID College in Zoetermeer leverden ook een positieve reactie op, maar dit is nog niet zeker op korte termijn. Uit het email van het ID College: *“Wij willen meer tijd en ruimte nemen of een dergelijke cursus levensvatbaar is gezien de inzet die het vraagt om een dergelijk traject op te starten. Een ander argument zijn de aangescherpte instroomeisen voor een niveau 2 opleiding binnen de BVE (beroepsonderwijs en volwasseneneducatie)- sector. Ik dank je voor het prettige contact en ik stel voor om rond juli nogmaals contact te hebben over eventuele gewijzigde omstandigheden.”* Dit contact in juli is er geweest en heeft positieve resultaten opgeleverd. Het ID College ziet nu mogelijkheden voor het inpassen van de module in hun dagopleidingen. In september vinden er verdere gesprekken plaats over de wijze waarop de module wordt ingepast in de programma's van het ID College. De eis van het VSB fonds was om de training op drie ROC's in te voeren. Dat is al gelukt voor ROC Mondriaan en ROC Midden Nederland. Met het ID College lijkt dit op korte termijn te lukken. ROC Mondriaan heeft de toezegging gedaan dat zij hun onderwijs materialen met andere ROC's willen delen en daarmee is overname van de module Wegwijzer in de geboortezorg gegarandeerd. In dit project is dat niet meer mogelijk voor andere ROC's dan de genoemde drie, maar mocht het VSB fonds belangstelling hebben dit project voor te zetten dan is dat heel goed uitvoerbaar.

Het is in deze fase nog niet mogelijk om te zeggen of de inzet van de wegwijzers tot een beter gebruik van de geboortezorg heeft geleid. Daar is meer tijd voor nodig, maar dit punt heeft zeker onze aandacht. Er wordt naar gestreefd om een student Gezondheidswetenschappen een evaluatie te laten uitvoeren. Daarover zijn gesprekken gaande.

7 Samenwerking

Gedurende het project is er regelmatig contact geweest met andere organisaties werkzaam op het terrein van de geboortezorg in Den Haag zoals kraamzorgorganisaties en het verloskundig platform. Beide beroepsgroepen zijn blij met de aanwezigheid van de wegwijzers. Verloskundigen van het verloskundig platform en kraamverzorgenden in Den Haag geven lessen in de module voor de wegwijzers. Daarmee is er sprake van een structurele samenwerking.

8 Conclusie

Met de wegwijzers in de geboortezorg is een belangrijke stap gezet om het Nederlandse systeem van geboortezorg bekendheid te geven in de allochtone gemeenschap. Door bekendheid te geven aan het bestaan van de wegwijzers via publicaties, nieuwsbrieven en de media wordt bewerkstelligd dat zij op bredere schaal worden ingezet.

Het is belangrijk dat de inzet van de wegwijzers verder wordt geëvalueerd teneinde het effect van het opleiden van wegwijzers in de geboortezorg te meten.

Naast het ROC Mondriaan, ROC Midden Nederland en het ROC ID College kan de module worden verspreid onder meerdere ROC's in het land. Dit kan echter alleen gebeuren met extra financiële middelen.

A Wegwijzer Geboorte- en kraamzorg

Wegwijzer Geboorte- en kraamzorg

In combinatie met de opleiding Helpende zorg en welzijn

EEN NIEUWE OPLEIDING VAN ROC MONDRIAAN EN TNO

"Een zwangerschap en geboorte zijn erg bijzonder. In Nederland kunnen vrouwen die zwanger zijn, of die zwanger willen worden veel hulp krijgen. Maar sommige vrouwen gebruiken die hulp niet. Of ze gaan bijvoorbeeld pas naar een verloskundige als ze al meer dan 3 maanden zwanger zijn. Daarom gaat het soms niet goed met de baby of met de moeder. Omdat vooral allochtone vrouwen minder gebruik maken van de Nederlandse zorg, hebben zij meer risico's dat het niet goed gaat.

Als "wegwijzer" kunt u aan vrouwen uitleggen waarom geboorte- en kraamzorg belangrijk is. U wijst hen de weg zodat ze weten waar ze de zorg kunnen krijgen. Als "wegwijzer" hebt u dus een belangrijke taak!"

Hoe kunt u Wegwijzer geboorte- en kraamzorg worden:
ROC Mondriaan begint in april 2011 met de opleiding Wegwijzer geboorte- en kraamzorg.

U leert in deze opleiding:

- andere vrouwen informatie geven over wat ze vóór de zwangerschap kunnen doen om een gezonde baby te krijgen;
- waar zwangere vrouwen terecht kunnen voor zorg tijdens de zwangerschap en bij de geboorte;
- over de hulp die vrouwen na de bevalling kunnen krijgen (de kraamzorg);
- wat de jeugdgezondheidszorg doet.

Tijdens de opleiding gaat u zelf een paar informatiebijeenkomsten verzorgen. Op school gaat u dat voorbereiden en oefenen. Na afloop bespreekt u op school hoe het is gegaan, zodat u het de volgende keer nog beter kunt doen.

Hoe ziet de opleiding er uit?

- Opleiding Helpende Zorg & Welzijn niveau 2 (huishoudelijke werkzaamheden, zorg en begeleiding geven aan mensen, hulp bij activiteiten voor kinderen, volwassenen of ouderen);
- Extra lessen om Wegwijzer geboorte- en kraamzorg te worden;
- Extra lessen Nederlands;
- Deeltijd; 2 dagen naar school en 16 uur per week stage lopen;
- Praktijkgericht
U oefent de werkzaamheden in de praktijk tijdens een stage;
- De opleiding duurt minimaal 1,5 jaar.

Voor wie is de opleiding bedoeld?

- Vrouwen die graag allochtone vrouwen wegwijs willen maken in de geboorte- en kraamzorg;
- Vrouwen die in het Nederlands kunnen spreken, lezen en schrijven (taalniveau wordt getoetst);
- Vrouwen met of zonder een certificaat van de inburgeringscursus;
- Vrouwen die na de opleiding (in deeltijd) willen gaan werken in zorg, welzijn en/of dienstverlening.

Toelatingsvoorwaarden

Na aanmelding wordt u uitgenodigd voor een intake. U krijgt een intakegesprek om te kijken of deze opleiding goed bij u past.

Wat leert u tijdens de opleiding?

- Geboorte- en kraamzorg
U leert in deze opleiding hoe u aan allochtone vrouwen informatie kunt geven over wat de verloskundige en de kraamzorg kunnen doen voor vrouwen die zwanger willen worden, zwanger zijn of net een baby hebben gekregen.

B Foto's afstuderen

